

УДК: 657.6

ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ОПЕРАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

кандидат економічних наук, Марчук У.О.

Вінницький національний аграрний університет, Україна, Вінниця

У статті розглянуто організаційні аспекти обліку та контролю операційно-інформаційного простору на підприємствах. Досліджено функції, що виконуються у операційно-інформаційному просторі для сприяння та реалізації ефективної роботи системи управління підприємством та прийняття управлінських рішень. Розглянуто модель інформаційного простору за результатами фінансового контролю, що відображає реальний стан господарських процесів та впливає на ефективність діяльності господарюючих суб'єктів.

Ключові слова: облік, контроль, обліково-контрольне середовище, операційно-інформаційний простір, організація.

Марчук У. А. Учетно-контрольная среда операционно-информационного пространства на предприятиях / Винницкий национальный аграрный университет, Украина, Винница

В статье рассмотрены организационные аспекты учета и контроля операционно-информационного пространства на предприятиях. Исследованы функции, выполняемые в операционно-информационном пространстве для содействия и реализации эффективной работы системы управления предприятием и принятия управленческих решений. Рассмотрена модель информационного пространства по результатам финансового контроля, отражает реальное состояние хозяйственных процессов и влияет на эффективность деятельности хозяйствующих субъектов.

Ключевые слова: учет, контроль, учетно-контрольная среда, операционно-информационное пространство, организация.

Marchuk U. O. Accounting and operational control environment and information space enterprises / Vinnitsa National Agrarian University, Ukraine, Vinnitsa

The article deals with the organizational aspects of accounting and control of operational information space in the enterprises.. Investigated the functions performed in the operational information space to promote the implementation and effective operation of enterprise management and decision-making. A model of the information space after the financial control that reflects the real state of business processes and affect the efficiency of businesses are considered.

Key words: accounting, control, accounting and control environment, operational and information space, organization.

Вступ. Досягнення ефективності господарювання суб'єкта підприємницької діяльності полягає у гнучкості його до адаптації в операційно-інформаційному просторі, тобто через доступ до економічної інформації, повноту й достовірності джерел, точності передачі, професійності інтерпретації, компетентності використання для прийняття рішень та оперативності оцінювання наслідків її споживання [1].

Підтримка конкурентоспроможності підприємства в умовах стрімкого розвитку ринкових відносин в Україні потребує від нього відповідного операційно-інформаційного забезпечення своєї діяльності. Керівництво сучасного українського підприємства змушене приймати рішення в умовах невизначеності й ризику, що потребує безперервного контролю всіх аспектів фінансово-господарської діяльності і аналізу великої кількості інформації. Тому проблема ефективного операційного-інформаційного забезпечення управлінської діяльності підприємства є досить актуальною.

У сучасній українській науковій літературі теоретичним та практичним обґрунтуванням проблем операційно-інформаційного простору системи

бухгалтерського обліку, аудиту та внутрішнього контролю присвячено дослідження таких науковців, як М. М. Бенько, А. М. Берези, А. М. Герасимовича, Н. В. Голячука, В. М. Гужви, С. І. Івахненкова, Г. Г. Кірейцева, Ю. О. Кузьмінського, С. О. Левицької, Л. В. Нападовської, М. Петренко, В. С. Пономаренко, Д. В. Чистова, Т. В. Шахрайчука, В. Г. Швеця та інших. Дане питання в складі обліково-контрольної проблематики розглядали зарубіжні автори, серед яких Х. Андерсон, К. Друрі, Р. Ентоні, Б. Нідлз, Дж. Ріс, Ч. Т. Хорнгрен та інші науковці-дослідники.

Функціонування кожної бухгалтерської інформаційної системи (фінансової, управлінської, податкової) впливатиме на операційно-інформаційне забезпечення управлінських потреб. Однак, функціональні компоненти операційно-інформаційного простору управління суб'єктом господарювання (бухгалтерська, фінансова, інформаційна система, бухгалтерська управлінська інформаційна система, бухгалтерська податкова інформаційна система тощо) не здатні в повному обсязі задовольняти інформаційні потреби системи управління. Тому **метою статті** є дослідження проблеми формування операційно-інформаційного простору для ефективної роботи системи управління підприємством.

Завданням є дослідження організаційної роботи щодо обліку та контролю операційно-інформаційного простору на підприємствах та визначення місця і ролі даного середовища при прийнятті управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу статті. Виконання функцій обліку, контролю та управління об'єктами в цілому приводить до формування інформації про хід роботи підприємства: передавання, зберігання і переробки інформації в єдиному інформаційному просторі.

Для того, щоб одержати інформацію, яка необхідна для успішного функціонування підприємства, слід зібрати дані, передати їх на обробку, привести їх у форму зручну для подальшого використання та направити користувачам отримані результати. Користувачі матимуть змогу уточнювати, які дані потрібно збирати, а також скоректувати методи їх обробки з погляду

повноти, достовірності і форми подання результатів [2].

В умовах економічної самостійності і свободи прийняття управлінських рішень особливої уваги набуває вдосконалення методів економічного управління підприємством, яке ґрунтується на врахуванні об'єктивних економічних зв'язків і закономірностей у функціонуванні підприємства, якими є надходження оперативної та точної інформації про діяльність підприємства, що є важливим фактом для досягнення необхідної ефективності (прибутковості) виробництва продукції між основними параметрами діяльності підприємства.

Дослідивши думки різних вчених варто звернутись до праці Голячук Н., яка зазначає, що успішна діяльність підприємств у сучасних умовах господарювання передбачає обов'язкове володіння необхідною інформацією та на її основі вчасно приймати управлінські рішення. Важлива роль при цьому відводиться бухгалтерському обліку, оскільки своєчасна обліково-аналітична інформація дозволяє оперативно стежити за станом зовнішнього середовища та оцінювати внутрішню ситуацію на підприємстві [3].

Левицька С. О. стверджує, що система бухгалтерського обліку є ґрунтовним якісним інформаційним джерелом для управління, а розвиток та поглиблення глобалізаційних та інтеграційних процесів, які притаманні сучасній світовій економіці, зумовили формування принципово нових вимог до системи управління підприємствами [4].

Інформація обслуговує процеси виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ. Найважливішою її складовою є економічна інформація, яка відображає виробничо-фінансову діяльність економічних об'єктів за допомогою системи натуральних та вартісних показників. У всіх випадках при цьому використовується кількісні величини, цифрові значення [5, с. 70].

Взаємозв'язок інформаційних потоків, засобів обробки, передачі і зберігання даних, а також працівників управлінського апарату, які виконують

операції щодо переробки даних, і складає інформаційну систему економічного об'єкта [2].

Взаємозв'язок в передачі та вирішення того чи іншого завдання здійснюється за допомогою інформації, яка по потоках прямого зв'язку передає мету функціонування, різні команди управління від системи більш високого рівня до систем низької ланки, а також по потоках зворотного зв'язку – всі відомості, необхідні для регулювання інформаційного процесу.

Звернувшись до історії варто відмітити, що у 70-х – на початку 80-х років інформаційні системи починають широко використовуватися як засіб управлінського контролю, що підтримує і прискорює процес ухвалення рішень.

До кінця 80-х років концепція використання інформаційних систем знову змінюється. Вони стають стратегічним джерелом інформації і використовуються на всіх рівнях організації будь-якого профілю. Інформаційні системи цього періоду, надаючи вчасно потрібну інформацію, допомагають компанії досягти успіху в своїй діяльності, створювати нові товари і послуги, знаходити нові ринки збуту, забезпечувати собі гідних партнерів, організовувати випуск продукції за низькою ціною і багато що інше [2].

При організації роботи на підприємстві слід виділити наступну систему, яка включає в себе (рис. 1):

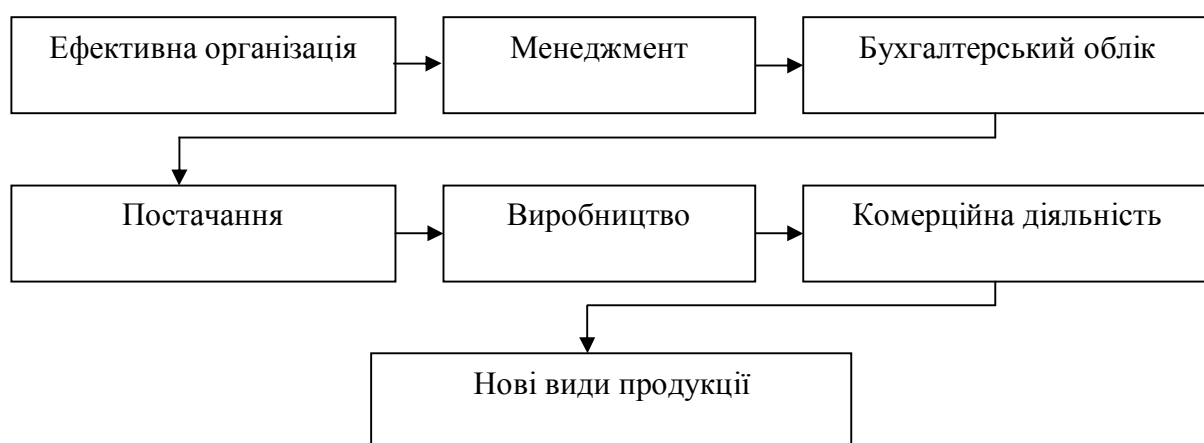

Рис. 1. Організація роботи на підприємстві щодо операційного та стратегічного плану

Даний рис. 1 свідчить, що при організації роботи на підприємстві враховує

внутрішні чинники підприємства при формуванні операційно-інформаційного простору. Так фінансовий облік акумулює дані про діяльність підприємства і є джерелом зовнішніх звітів, а управлінський облік одержує і аналізує фінансові і не фінансові дані про зовнішні і внутрішні чинники, що впливають на діяльність підприємства та є джерелом інформації для ухвалення управлінських рішень (управлінської інформації).

Для прийняття оперативних управлінських рішень керівникам потрібна постійна й достовірна облікова або звітна виробничо-економічна інформація про хід виконання об'ємно-календарних планів і графіків роботи підприємства за минулий і поточний періоди часу. Саме менеджмент відіграє важливу роль в операційному просторі, оскільки служить важливим джерелом інформації про хід процесу виробництва, ступінь використання ресурсів, величину одержуваних результатів тощо. Завдяки порівнянню найбільш фактичних і планових показників роботи підприємства підприємство матиме точну та об'єктивну оцінку досягнення його поточних, тактичних і стратегічних цілей та завдань.

Не варто забувати про складність структури внутрішнього інформаційного простору підприємства та багатофункціональність завдань управління, що зумовлюють необхідність дослідження можливих проявів асиметрії інформації на мікрорівні. На цьому рівні функція контролю апріорі слугує гарантом відповідності управлінської інформації якісним параметрам [1].

Оперативний та інформаційний простір на підприємстві взаємопов'язаний, адже саме на оперативному рівні управління діяльністю підприємства відбувається реалізація планів і складаються звіти про хід їх виконання. Основне завдання оперативного управління полягає в узгодженні всіх елементів виробничого процесу в часі і просторі з необхідним ступенем його деталізації.

Операційно-інформаційний простір в основі складається з інформаційної системи за допомогою яких працівники-виконавці займаються операційною обробкою даних, а менеджери нижчої ланки - оперативним управлінням. Дана

система підтримує фахівців-виконавців, обробляючи дані про операції і події (рахунки, накладні, зарплатня, кредити, потік сировини і матеріалів), а для виконання поставлених завдань вона повинна бути доступною, безперервно діючою і надавати точну інформацію.

Слід зазначити, що в розрізі операційно-інформаційного простору виконується ряд функцій, що в комплексі забезпечують сумлінне та якісне управління діяльністю підприємством. Для розгляду даних функцій варто звернутись до табл. 1.

Таблиця 1

Функції, що виконуються в операційно-інформаційному просторі

Функція	Зміст
1	2
Планування	Реалізується мета управління. Планування на вищому рівні управління стосується майбутніх проблем і орієнтовано на тривалий термін. На середньому рівні планування здійснюється за значно коротший термін, при цьому план певного рівня управління деталізує показники більш точніше. Оперативне управління припускає найдетальніше опрацювання плану
Облік	Направлена на отримання інформації про хід роботи компанії. Облік в основному здійснюється на оперативному і середньому рівнях управління. На вищому рівні управління облік відсутній, проте на його основі повною мірою виконується аналіз результатів виробництва і регулювання його ходом
Аналіз та регулювання	Зіставлення фактичних показників з нормативними (директивними, плановими), визначення відхилень, що виходять за межі допустимих параметрів, встановлення причин відхилень, виявлення резервів, знаходження шляхів виправлення ситуації, що створилася, і ухвалення рішення щодо виведення об'єкта управління на планову траєкторію. Дієвим інструментом для виявлення причин відхилень є аналіз чинника, а для пошуку шляхів виходу з ситуації, що створилася, - експертні системи
Контроль	Формує дотриманням встановлених принципів, вимог, якісних характеристик і визначає обов'язкові документальні підтвердження фактів господарської діяльності. Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності, а також забезпечення рентабельності виробництва у процесі оперативного й стратегічного управління.

Джерело: узагальнено автором.

Операційно-інформаційний простір спрямований на організацію та контроль щоденної діяльності підприємства. Типовими завданнями є ведення рахунків дебіторів і кредиторів, облік закупівель і надходжень, видача добових завдань і облік їх виконання, розрахунок завантаження устаткування,

формування відомостей про клієнтів, розрахунок заробітної платні тощо. Ефективний операційно-інформаційний простір у разі необхідності повинен постійного реагувати на зміну важливих кількісних показників, які можуть бути виміряні та досліджені за допомогою моніторингу, що постійно здійснюється.

Інформаційні потреби суб'єктів контролю і власників підприємства різняться. Механізм здійснення фінансового контролю, глибина застосування методичних прийомів і коло джерел інформації визначаються метою і завданнями, поставленим перед суб'єктом контролю, межами його компетенції. Інформація, сформована у контурі фінансового контролю, відповідатиме конкретним напрямам управління діяльністю суб'єкта господарювання [1].

Інформаційний простір не замінює собою управління або процедуру ухвалення рішень, а є відповідним засобом підтримки такої роботи в разі, якщо це є необхідним. Як і використання будь-якої техніки, її використання може бути неефективним і призвести до зворотних результатів, а може бути ефективним і дати підприємству конкурентні переваги. Їх ефективність більшою мірою визначається способом розробки і застосуванням в компанії, ступенем участі самих керівників в цьому процесі, а не технікою та технологіями.

Оскільки діяльність будь-якого підприємства пов'язана з організацією контролю й аналізу фінансових ресурсів даного підприємства на основі бухгалтерської, статистичної, оперативної інформації, то зростання обсягів виробництва зумовлює збільшення об'єму фінансово-господарської інформації, яка генерується у процесі діяльності суб'єкта господарювання. Потреба її якісної організації й використання зумовлена тісним зв'язком між повнотою реалізації потенціалу підприємства, економічною ефективністю та, врешті-решт, перемогою у конкурентній боротьбі. З цієї причини основні завдання внутрішнього контролю як інструменту управління у виробничій і фінансово-економічній сфері полягають у забезпеченні:

- оптимізації матеріальних і грошових потоків;
- оптимізації використання виробничих потужностей;

- організації вичерпного та достовірного обліку фінансово-господарських операцій;
- оптимізації операцій із постачання та збуту;
- удосконалення фінансового та виробничого планування;
- підвищення рентабельності виробництва [6, с. 267-268].

Варто також відмітити, що інформація обліку і звітності як джерело фінансового контролю інша, ніж управлінська інформація, якою володіє власник підприємства. Інформація обліку і звітності є більш документально обґрунтованою, точною та достовірною.

Ідеальна модель інформаційного простору підприємства про господарські процеси передбачає, що інформація, одержана суб'єктом фінансового контролю за результатами комплексної перевірки, є достовірною, відповідає вимогам повноти висвітлення у системі обліку і звітності і відображає реальний стан господарських процесів, а власник підприємства є активним учасником процесу управління (рис. 2) [1].

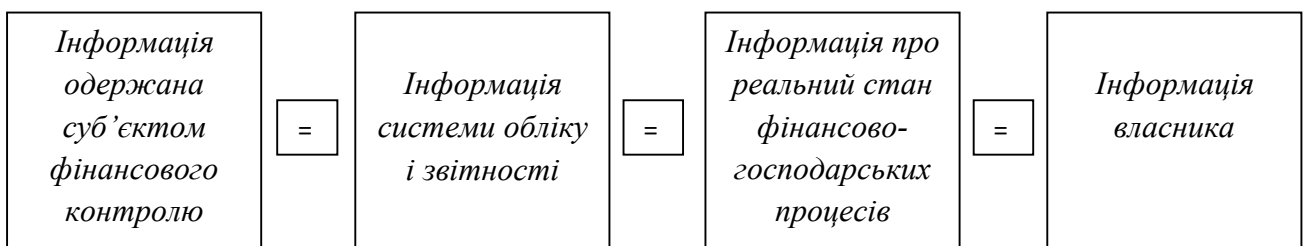

Рис. 2. Ідеальна модель інформаційного простору за результатами фінансового контролю

Проте на практиці у дію вступають чинники, що унеможливають життєздатність такої моделі. Інформація, одержана суб'єктом фінансового контролю визначається метою і завданнями перевірки, способом перевірки за повнотою охоплення одиниць контролю (суцільний, вибірковий), сукупністю методичних прийомів. Досягнення максимально можливого рівня обізнаності про господарські процеси можливе за умови проведення комплексної суцільної перевірки господарських процесів, стану обліку і звітності. Очевидно, що проведення такої перевірки щоразу для суб'єктів з низьким ризиком якості

системи внутрішнього контролю є недоцільним з огляду на трудомісткість процедур контролю, високі затрати часу, коштів, праці тощо. Методичні прийоми, що застосовуються суб'єктом контролю, повинні забезпечувати повноту реалізації завдань перевірки, а ризик невиявлення економічних порушень і зловживань, на підприємстві – мінімальний. Крім того, інформація, відображення у системі обліку і звітності відповідає реальному стану господарських процесів. Тобто всій сукупності якісних параметрів такої інформації. У вказаних умовах важлива роль відводиться власнику підприємства, що виступає активним учасником процесу управління, розуміється на взаємовизначеності якості інформації обліку і звітності та результативності системи управління [1].

Тому, саме оперативно-інформаційний простір дозволяє одержати максимально корисну і оперативну інформацію для внутрішніх та зовнішніх користувачів із наданих звітів про роботу підприємства [7]. Адже прийняття управлінських рішень за допомогою операційно-інформаційного простору на підприємстві сприятиме вдосконаленню формування операційного та інформаційного забезпечення що надасть можливість підвищити показники ефективності діяльності підприємства.

Висновки. Підкреслюючи та узагальнюючи вище викладене варто зазначити необхідність операційно-інформаційного простору на підприємстві задля підтримки конкурентоспроможності та стрімкого розвитку в Україні.

Керівництво сучасного українського підприємства змушене приймати рішення в умовах невизначеності й ризику, що потребує безперервного контролю всіх аспектів фінансово-господарської діяльності і аналізу великої кількості інформації.

Тому відповідний операційно-інформаційний простір є сполучною ланкою між підприємством і зовнішнім середовищем. Якщо простір працює не якісно, то підприємство або не одержує інформації ззовні, або не видає інформацію. Крім того, даний простір - це основний постачальник інформації для решти типів інформаційних систем у підприємстві, оскільки містить і оперативну, і

архівну інформацію.

Література:

1. Соболь Г. О. Прояв асиметрії інформації в сфері фінансового контролю / Проблеми і перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки : монографія / [колектив авторів] ; за заг. ред. проф. Вериги Ю.А., доц. Ночовної Ю.О. – Полтава : ПУЕТ, 2014. – 333 с. – С. 250–258
2. Концептуальні основи управлінських інформаційних систем. Електронне джерело. – Електронний ресурс : http://www.kneu.dp.ua/moodle-new/pluginfile.php/17836/mod_resource/content/0/UIS_7.106.13_OM_1.pdf
3. Голячук Н. Обліково-аналітичне забезпечення як важлива складова управління підприємством/ Н. Голячук // Економічний аналіз. – 2010. –Вип. 6. – С. 408–410
4. Левицька С. О. Інформаційне забезпечення системи бухгалтерського обліку / С. О. Левицька, О. В. Король // Вісн. Нац. ун-ту водного господарства та природокористування. Економіка: зб. наук. пр.– Рівне, 2009. – Вип. 3(47) .Ч. 1. – С. 367–372
5. Пікуліна Н. Ю Тенденції розвитку інформаційних технологій, що застосовуються в бухгалтерському обліку, аудиті та внутрішньому контролі [Електронний ресурс] / Н. Ю. Пікуліна, Л. А. Шило // Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. Проблеми економіки транспорту . - 2013. - Вип. 6. - С. 68-75. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpdnuzt_pet_2013_6_11.pdf
6. Вуйців М. М. Розвиток функції контролю при впровадженні інтегрованих інформаційних систем [Текст] / М. М. Вуйців // Актуальні Проблеми Економіки. – 2012. – № 4. – С. 266–276
7. Якименко О. Є. Інформаційні системи як інструмент управління бізнес-процесами на підприємствах України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

References:

1. Sobol G. O. Proyav asymetriyi informaciyi v sferi finansovogo kontrolyu / Problemy i perspektyvy rozvytku buxgalterskogo obliku, analizu ta kontrolyu v umovax globalizaciyi ekonomiky : monografiya / [kolektyv avtoriv] ; za zag. red. prof. Verygy Yu.A., docz. Nochovnoyi Yu.O. – Poltava : PUET, 2014. – 333 s. – S. 250–258
2. Konceptualni osnovy upravlinskyx informacijnyx system. Elektronne dzherelo. – Elektronnyj resurs : http://www.kneu.dp.ua/moodlenew/pluginfile.php/17836/mod_resource/content/0/UIS_7.106.13_OM_1.pdf
3. Golyachuk N. Oblikovo-analitychne zabezpechennya yak vazhlyva skladova upravlinnya pidpryyemstvom/ N. Golyachuk // Ekonomichnyj analiz. – 2010. – Vyp. 6. – S. 408–410
4. Levyczka S. O. Informacijne zabezpechennya sys-temy buxgalterskogo obliku / S. O. Levyczka, O. V. Korol // Visn. Nacz. un-tu vodnogo gospo-darstva ta pryrodokorystuvannya. Ekonomika: zb. nauk. pr.– Rivne, 2009. – Vyp. 3(47) .Ch. 1. – S. 367–372
5. Pikulina N. Yu Tendenciyi rozvytku informacijnyx texnologij, shho zastosovuyutsya v buxgalterskomu obliku, audyti ta vnutrishnomu kontroli [Elektronnyj resurs] / N. Yu. Pikulina, L. A. Shylo // Zbirnyk naukovyx pracz Dnipropetrovskogo nacionalnogo universytetu zaliznychnogo transportu imeni akademika V. Lazaryana. Problemy ekonomiky transportu . - 2013. - Vyp. 6. - S. 68-75. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpdnuzt_pet_2013_6_11.pdf
6. Vujciv M. M. Rozvytok funkciyi kontrolyu pry vprovadzhenni integrovanyx informacijnyx system [Tekst] / M. M. Vujciv // Aktualni Problemy Ekonomiky. – 2012. – № 4. – S. 266–276
7. Yakymenko O. Ye. Informacijni systemy yak instrument upravlinnya biznes-procesamy na pidpryyemstvax Ukrainy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu:

<http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vddfa/2008_1/4/